

включаючи кліматичну політику, потрібно залучати в усі райони і простори міста та на всіх рівнях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Linda Peake, Women, human settlements, and housing, Tavistock Publications, 1987, 222p
2. Gender. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/health-topics/gender>.
3. Human Development Report, UNDP, published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York, Oxford University Press, 1995.
4. United Nations report, 2000
5. Statistisches Bundesamt, Statistisches Jahrbuch 2009
6. Gender, Cities and Climate Change Gotelind Alber Thematic report prepared for Cities and Climate Change Global Report on Human Settlements 2011
7. Violence against women: an EU-wide survey. Main results report, 2014
8. Your City Has a Gender and It's Male. Why city designers are increasingly thinking about the female perspective. Fouad Khan, 2018
9. Beebeejaun, Y. Gender, urban space, and the right to everyday life. Journal of Urban Affairs, 39, 2016
10. "Imagining the ideal city, planning the gender-equal city" Malin Rönnblom, Linda Sandberg, Umea, Sweden, 2015.
11. S. Huning: Deconstructing space and gender? Options for „gender planning“. In: C. Schmoll, L. Dierenberger (Hg.): Le tournant spatial dans les études genre, Les Cahiers du Cedref, Paris, 2014

*Кузьмік Зорина Іванівна, викладач
ВСП «Київський індустріальний коледж»
Київського національного університету будівництва і архітектури,
аспірантка КНУБА*

ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР В АРХІТЕКТУРІ

Місто – це універсальний життєвий простір для проживання, роботи, дозвілля, а також культурного, політичного, економічного, соціального людського розвитку. Міські локації є одним з важливих факторів, які впливають на щоденне комфортне середовище мешканців. З одного боку, вони є гендернонейтральними як для чоловіків, так і для жінок. Однак в повсякденній взаємодії з міським простором щоденно виникає багато гендерної дискримінації, проблем,

пов'язаних з комфортом та безпекою. Так, жінки менше користуються автомобілями і частіше пересуваються пішки. Вони, незалежно від основної робочої зайнятості, поєднують професійні й родинні обов'язки. Маршрути чоловіків системніші – робота-дім-робота, натомість маршрути жінок більш мобільні, вони часто хаотично пересуваються по місті, адже виконують роботу по догляду за родиною переважно пішки (лікарня, магазин, школа, дитячий садок, місця відпочинку, хімчистка, відвідати літніх батьків тощо).

У міському плануванні досить проблемним залишається пішохідний рух, вулиці використовуються для автомобілів, а не для більшості населення, яке пересувається пішки. Запарковані тротуари неможливо використати батькам з дітьми у візочку, переходи часто незручні, пересуватися важко з купленими продуктами, система громадського транспорту якісна лише з периферії до центру, але практично відсутня в районі, облаштованих місць для відпочинку на вулицях бракує, на вулицях не вистачає лавок, пандусів, діючих ліфтів, вуличного освітлення, це все впливає на дискомфорт певних груп. Для сучасного містопланування важливо зрозуміти, що міста мають створювати рівні умови для існування мешканців і мешканок, незалежно від їх статі, віку.

При дослідженні гендерних проблем в архітектурі та місто плануванні слід враховувати, що жінка виступає як об'єкт архітектурної діяльності та водночас може виступати як її суб'єкт. Як об'єкт вона безпосередньо є користувачем архітектурного середовища. Як суб'єкт вона може бути архітектором, митцем й містопланувальником [2].

Феміністська концепція архітектури акцентує увагу на тому, що, якщо б містоплануванням займалися жінки, то вони будували би більше просторів для спілкування (а не парковки й банки), парки й дитячі майданчики (а технології й індустрія виносилися б за межі міста). Жінки думають про школи, лікарні, магазини, місця відпочинку [1].

Один із методів архітектури, який вплинув на всі ці негативні питання міського середовища, де жінки живуть в умовах гендерної дискримінації, де їх потреби не беруться до уваги, немає жодних заходів з боку міста, аби покращити їх становище у міжнародному досвіді було застосовано **гендерний мейнстрімінг**.

Гендерний мейнстрімінг у міському плануванні – це підхід до планування, який ставить на перше місце особливі потреби уразливих груп із увагою до їх статі, віку, фізичного стану. На прикладі Відня Кларисса Кнейс – планувальниця пішохідної вулиці Маріахільфер з широкою пішохідною частиною, на якій часто встановлені широкі зручні лавки, перші поверхи віддано магазинам, жодних автівок.

Вулиця Маріахільфер існує за принципами **fair-shared cities** — справедливих, або ж справедливо поділених міст: вулиці мають бути зручними для людей з інвалідністю, дітей, людей старшого віку, жінок, чоловіків, з увагою до щоденних завдань. Міська адміністрація Відня враховувала ці недоліки. Значно збільшили ширину тротуарів, обладнали необхідні місця пандусами, встановили лавочки для перепочинку, навіси для тіні й питні фонтани, нічне освітлення, жодних хащів і закапелків – замість них доріжки. Міжнародний досвід за допомогою гендерного мейнстрімінгу і справді робить міста справедливими для багатьох. Розуміння наявності різних груп в місті, різниці в їх соціальному й економічному становищі, усвідомлення різниці в їх потребах, а після того – вживання додаткових заходів гендерного мейнстрімінгу саме для більш уразливих груп – ось віденський рецепт справедливішого міста, у якому приємно й комфортно жити різним статево-віковим групам, а не лише чоловікам [3].

Боротьба за рівність для жінок мала складний історичний проміжок часу. Освіта була одним із напрямків боротьби. Це довгий шлях від вивчення курсу рукоділля, Закону Божого, та отримання диплому домашніх наставниць і звань повивальних бабок до дозволу жінкам отримувати інженерні та архітектурні спеціальності в університетах. Жінки освоювали нові чоловічі професії, тому і архітектура не є виключенням, вона залишалася привілейованою і маскулінною професією.

Архітектор – одна з найдавніших професій, придуманих людиною. У перекладі з давньогрецької «архітектор» означає «головний будівельник», тобто фахівець, який проектує будівлю і здійснює керівництво на всьому протязі будівництва.[4].

У першій чверті ХХ століття розвиток професійної архітектурної освіти розпочався в навчальних закладах: Паризька національна вища школа витончених мистецтв у Парижі, Баугауз, «ВХУТЕМАС - ВХУТЕІН», московські жіночі будівельні курси, Київський художній інститут [5].

Наприклад, чоловіки-ікони школи Баугаузу, такі як Йозеф Альберс, Вальтер Гропіус, Ласло Могой-Надь і Пауль Клее, є одними з найбільш знаних піонерів сучасного мистецтва. Але жінки-мисткині, які викладали, вчилися і робили тут свої новаторські роботи, довгий час згадувались лишень як дружини чи подруги своїх колег-чоловіків або, що ще гірше, взагалі ніяк. І хоч в маніфесті Баугаузу говорилося, що школа вітає «будь-яку людину з хорошою репутацією, незалежно від віку чи статі», гендерна нерівність все ж надзвичайно сильно

трансформувала структуру закладу. Студенткам, наприклад, було рекомендовано займатися ткацтвом, а не напрямками, де домінували чоловіки, такими як живопис, різьблення та архітектура. Засновник школи Вальтер Гропіус заохочував ці відмінності своїм переконанням, нібито чоловіки думають в трьох вимірах, в той час як жінки можуть впоратися тільки з двома [6].

Освіта стала можливістю для жінки позбутися стереотипу про «кухонне рабство» і стати в суспільстві на рівних з чоловіками. Протягом багатьох років жінки-архітекторки створювали шедеври в архітектурі ні в чому не поступаючись чоловікам.

По-справжньому рівними чоловікам – архітекторам жінки стали тільки після Другої світової війни. Післявоєнне становище вимагало впровадження додаткових робочих ресурсів. Ситуація була ускладнена зменшенням вільної кількості чоловіків через військовий призов. Внаслідок цього було проведено кампанію із залучення жінок до галузей, що традиційно вважалися чоловічими. Цей рух отримав підтримку не тільки внаслідок громадянського сумління, другим аспектом був економічний. Жінки отримали можливість працевлаштування, не витримуючи тиск за гендерними параметрами. Зайнятість жінок відкрила для їх розуміння можливості, що раніше не було реалізовано [7, с. 263].

Але в той же час архітекторки змушені були поєднувати роботу і боротьбу за свою рівноправність. Вони боролися з гендерною дискримінацією керівних посад, ієрархією архітектурної професії, з гендерними стереотипами.

Перші феміністичні кроки було помітно у Сполучених Штатах Америки, коли жінка тільки отримала можливість здобути професійну архітектурну підготовку, швидко розпочала втілювати свою архітектурну майстерність на рівні з чоловіками.

Важливо згадати символічні для архітектурного фемінізму проекти, наприклад, «Франкфуртська кухня» Маргарете Шютте-Ліхоцькі (1927). Перша австрійська архітекторка (1897-2000), яка розробила прототип сучасних вбудованих кухонь, «франкфуртську кухню», обладнану всіма новинками техніки того часу, що полегшувала домашню працю жінки. Десятиліття потому Шютте-Ліхоцькі спроектувала павільйони дитячих садків, що засновані на ідеях Марії Монтесорі. У 1930-х рр. Маргарета активно працювала в Радянському Союзі. Ірландська дизайнерка Ейлін Грей (1878-1976), яка жила і працювала у Франції, створила предмети, які нині вважаються іконами дизайну ХХ століття. Вона однією з перших почала робити меблі з хромованих трубок, «меблі для бідних», як зневажливо казали тоді

критики. Майже до самої старості Ейлін залишалася в тіні. Тільки у 1973 році збулася її заповітна мрія і її об'єкти було впроваджено в масове виробництво [8].

Проблеми рівності, як в Україні, так й інших країнах Європи в архітектурі, дизайну і міському середовищі та методів їх вирішення є досить актуальними, адже й в українських, й у європейських містах дискримінованими є різні статево-вікові групи мешканців міста. Міське середовище залишається продуктом патріархальності, яке впливає на дискримінацію та нерівність. Необхідно знайти механізми протидії нерівності у місті архітектурно-планувальними інструментами для розвитку гармонії, демократії, рівності, комфорту.

Жінки в архітектурі все ще недооцінені. Вони залишаються в стороні, незважаючи на їх велику кількість у архітектурній професії, активну роботу і велику кількість створених об'єктів. До цього часу не зник гендерний стереотип, що жінок-архітекторок дуже мало, або вони не такі талановиті як чоловіки. На сьогодні українському суспільству потрібно подолати гендерний бар'єр, вплинути на радикальні зміни у формуванні міського середовища і архітектури, які зможуть зруйнувати закорінені гендерні стереотипи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Фесенко Г. Гендерночутливі локації в урбанізованому просторі [Електронний ресурс]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78066935.pdf/> (дата звернення 01.11.2019).

2. Друга міжнародна конференція «Модерністки. Насильство в архітектурі і міському просторі» [Електронний ресурс]. URL: <https://www.urbanforms.org.ua/projects/modernistki-conference-2017/> (дата звернення 29.10.2019).

3. Місто багатьох: як гендерний підхід робить міста справедливішими [Електронний ресурс]. URL: <http://ud.org.ua/statti/274-misto-bagatokh-yak-gendernij-pidkhid-robit-mista-spravedlivishimi> (дата звернення 30.10.2019).

4. Хто такий архітектор і чим він займається? [Електронний ресурс]. URL: <https://mojaosvita.com.ua/robota/xto-takij-arhitektor-i-chim-vin-zajmayetsya/> (дата звернення 23.10.2019).

5. Жінка в архітектурі: ХХ століття і сьогодні [Електронний ресурс]. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2016/03/08/zhinka-v-arhitekturi-xx-stolittya-i-sogodennya/> (дата звернення 31.10.2019).

6. Архітекторки Баугаузу: Лотте Стам-Бейсе [Електронний ресурс]. URL: <https://www.prostranstvo.media/arhitektorki-baugauzu-lotte-stam-bejse/> (дата звернення 26.10.2019).

7. Матеріали X Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток». Тези доповідей. Частина 1 – Харків: ХНУБА, 2018. – 308 с.

8. Роль жінки в сфері архітектури [Електронний ресурс]. URL: https://eprints.kname.edu.ua/51582/1/ilovepdf_com-79-80.pdf (дата звернення 25.10.2019).